

УДК [159.923.2:141](477.83-25:438-25)=162.1=161.2(06)  
DOI: <http://doi.org/10.30970/vps.2025.3202.03>

## **СПРОБА ВИЗНАЧЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ФІЛОСОФІЇ СТЕПАНА БАЛЕЯ (Передмова до перекладу вибраних уривків з праці С. Балея «Шляхи самопізнання»)**

**Ольга Гончаренко**

*Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, кафедра психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін  
вул. Шевченка, 46, м. Хмельницький, 29000, Україна  
e-mail: olgegoncharenko@gmail.com  
ORCID ID 0000-0002-2710-6521*

У статті здійснено спробу визначення концепції філософії С. Балея на підставі аналізу його праці «Шляхи самопізнання» (1947). Вихідною точкою дослідження обрано розрізнення Дж. Селларсом двох різних способів мислення про філософію – «наукову концепцію філософії» та «гуманістичну концепцію філософії». У праці Балея виявлено двосторонній зв'язок між тим, що Селларс називає «науковою концепцією філософії» та «гуманістичною концепцією філософії». З'ясовано, що праця Балея «Шляхи самопізнання» є прикладом філософії, в якій, з одного боку, є прагнення до істини, а з іншого – спрямування до кращого життя. Навіть якщо видається, що вчений акцентує увагу на ясності та обґрунтованості проблеми самопізнання, він все одно вирішує питання її практичного значення в житті людини. Доведено, що такий підхід Балея до філософії був сформований у колі Львівсько-Варшавської школи під впливом польського філософа К. Твардовського, який вважав філософію не лише королевою наук, але й дороговказом людського життя. Звернено увагу на зосередженні Балея на пізнанні себе, а не на турботі про себе. Виявлено, що визначаючи пізнання самого себе головною умовою пізнання істини, Балеї не заперечує можливості людини змінити себе на краще. Згідно з Балеєм, самопізнання може відбуватися лише завдяки прихильності до істини. Хоча результат, якого може досягти людина, пізнаючи саму себе, буде відносно скромний, і цього достатньо, щоб удосконалити власну особистість. Розгляд концепції філософії Балея здійснено у контексті філософії Сократа, Г. Сковороди, традиції Львівсько-Варшавської школи. Зроблено висновок про прихильність Балея до філософії як знання та мудрості. Форма його праці діалогічна та натхненна філософією Сократа, а зміст – тісно пов'язаний з аналітичною традицією Львівсько-Варшавської школи.

*Ключові слова:* Степан Балеї, самопізнання, Львівсько-Варшавська школа, філософія.

Дослідник Королівського коледжу Голловей у Лондоні Дж. Селларс спробував розрізнити два різні способи мислення про філософію – «наукову

концепцію філософії» та «гуманістичну концепцію філософії» – на прикладі метафілософій Сократа та Аристотеля. Проводячи різницю між цими метафілософіями, дослідник виявив, що обидва філософи віддані прагненню до пізнання і обидва пропонують образ ідеального життя, пов'язаний з пошуком знання, однак між їхніми кінцевими мотиваціями існує чітка різниця: Сократ шукає знання, щоб жити філософським життям, тоді як Аристотель живе філософським життям, щоб шукати знання. На думку Селларса, це тонка, але дуже важлива різниця. І це також різниця між тим, що він називає науковою та гуманістичною концепціями філософії: «Наукова концепція філософії Аристотеля – це безкорисливе прагнення до знання заради нього самого; гуманістична концепція філософії Сократа пов'язана з тим, що означає бути людиною і як жити хорошим людським життям» [Sellars, 2017, p. 44].

Розрізнення між гуманістичною та науковою філософією Селларс спробував також перенести на протиставлення між континентальною та аналітичною філософією з огляду на різницю у їхніх мотиваціях: «в той час як аналітичні філософи прагнуть знання (*epistêmê*), континентальні філософи прагнуть мудрості (*phronêsis*)» [Sellars, 2017, p. 45]. Втім, таке розрізнення, на думку вченого, є надто спрощеним. На підтвердження цього він звертається до міркувань дослідника університетського коледжу у Лондоні Т. Стерна, який вважає, що усі філософи, гідні цієї назви, залучені в постійний рух туди-сюди між тим, що можна назвати сократичним та аристотелівським полюсами філософії. Для Стерна ці два аспекти, попри різницю у мотиваціях, є невід'ємними від філософії: «Будь-яка діяльність, яка намагається відстоювати один з них за рахунок іншого, ризикує перестати бути філософією взагалі» [Sellars, 2017, p. 48].

Про існування двостороннього причинно-наслідкового зв'язку між теорійною рефлексією та вибором життя також писав французький філософ П. Адо: «Теорійна рефлексія рухається у певному напрямі, скерованому фундаментальною орієнтацією внутрішнього життя, і ця тенденція внутрішнього життя уточнюється та набуває форми завдяки теорійній рефлексії» [Адо, 2020, с. 172]. Це означає, що теорійна рефлексія вже передбачає певний життєвий вибір, який може успішно реалізуватися лише завдяки теорійній рефлексії.

Праця С. Балея «Шляхи самопізнання» (1947) є яскравим прикладом того двостороннього зв'язку між двома здавалось би абсолютно різними способами мислення про філософію, якими Селларс назвав «наукову концепцію філософії» та «гуманістичну концепцію філософії». На це слушно звернула увагу О. Панафідіна, коли спробувала довести зв'язок між цілісною науковою концепцією особистості Балея та його концепцією пізнання себе засобами різних наук з ідеальною особистістю та самопізнанням з перспективи практичної філософії. Адже, на думку дослідниці, філософію самопізнання Балея важливо розглядати не лише з позицій науки, але й у зв'язку з дуже давньою традицією практичної філософії [Панафідіна, 2025, с. 9].

Такий підхід С. Балея до філософії формувався у колі Львівсько-Варшавської школи під впливом польського філософа К. Твардовського, який вважав філософію не лише королевою наук, але й дороговказом людського

життя [Twardowski, 2014, s. 47]. Твардовський докладав зусиль, щоб його учні дотримувалися методологічних вимог ясності та обґрунтованості [Brožek, 2020, с. 13], які б у практичній діяльності відображалися у вигляді вчинків та дій [Twardowski, 2014, s. 47]. У своїй автобіографії філософ пояснював це тим, що достойність дій видно набагато більше, ніж достойність мислення. Про цю особливість Львівсько-Варшавської школи згадували її учні. Так, І. Домбська, писала, що для школи Твардовського характерними були метод філософії та наукова мова, а також подібність до стародавніх філософських шкіл, які слугували не лише формуванню теоретичних поглядів їхніх представників, але й зміні їхнього способу життя [Dąbbska, 1948, s. 17].

Щоправда, сприйняття своєрідності філософії Львівсько-Варшавської школи спотворив міф «польського позитивізму», який з'явився у Польщі ще до Другої світової війни, а на початку 50-х років під впливом критики марксистів став панівним конструктом, який визначав спосіб розгляду Львівсько-Варшавської школи. Особливо поживним для цього міфу був сцієнтизм – ідейна позиція, яку поділяли Львівсько-Варшавська школа та логічний позитивізм [Woleński, 1985, s. 303]. На думку Я. Воленського, помилкова інтерпретація деформувала певний факт з історії філософії, якими є відношення між двома філософськими школами, а також ускладнила відтворення реальних поглядів їхніх найвидатніших представників. Так, оригінальність філософії К. Айдукевича стала майже непомітною завдяки інтерпретаційній міфології, а оригінальність «Логіко-філософського трактату» Л. Вітгенштайна та «Логіки наукового відкриття» К. Поппера була значно замаскована через інтерпретації цих праць у дусі логічного емпіризму: «І справа зовсім не у тому, що погляди Вітгенштайна, Поппера чи Львівсько-Варшавської школи були “кращі” чи “гірші” за філософію логічного емпіризму. З описового погляду, важливо, що вони є іншими» [Woleński, 1985, s. 305].

У прихильності Балея до філософії як знання та філософії як мудрості переконує форма та зміст його «Шляхів самопізнання»: форма діалогічна та, ймовірно, натхненна філософією Сократа, тоді як зміст пов'язаний з аналітичною традицією Львівсько-Варшавської школи.

Балей симпатизує ідеї донесення цінності самопізнання до широкого загалу. Для цього він пише книгу у формі філософського діалогу, оскільки вважає, що саме так вона може бути справді корисною для читачів у їхньому пізнанні самих себе. Філософ просить дозволу у читачів звертатися на «Ти», пояснюючи, що так його розмова з ними буде більш переконливою. Вчений не передбачає дискусії лише із молоддю. Він налаштований на розмову з людиною будь-якого віку, яка прагне пізнавати себе саму, не озираючись на приклади інших [Baley, 1947, s. 5].

Відомо, що Сократ у навчанні інших самопізнанню вбачав своє покликання. Він присвятив своє життя місії навчання афінян самопізнання та піклування про душу шляхом перевірки власних переконань [Капуччіно, 2024, с. 88]. Сократ намагався переконати кожного, молодого й старого, турбуватися про душу, щоб вона була якнайкраща [Платон, 1999, с. 37]. Життя без дослідження себе самого й інших він не вважав життям для людини [Платон,

1999, с. 47]. В українській філософії ототожнював пізнання себе, пошук себе та віднаходження людини Г. Сковорода. Якщо людина не розуміє сама себе, вона втрачає саму себе [Сковорода, 1995, с. 66].

Цікаво, що зміст книги Балея зосереджений на пізнанні себе, а не на турботі про себе. Надання філософської значущості принципу *gnothi seauton* (пізнай самого себе) й, навпаки, відбирання її у *epimeleia heautou* (турботи про себе) М. Фуко пояснив глибокою трансформацією моральних принципів західного суспільства, а саме схильністю розглядати турботу про себе як вияв аморальності, як засіб втечі від усіх можливих правил, а також визначенням від Р. Декарта до Е. Гуссерля очевидності вихідною точкою філософування. Саме очевидність власного існування суб'єкта як умова доступу до буття перетворила, на думку філософа, «пізнання самого себе» на головну умову пізнання істини [Foucault, 1988]. З цього огляду можна помітити тяжіння Балея до наукового філософування. Втім, чи справді пошук істини у його філософії самопізнання вже не дає можливості людині змінити себе на краще, як це стверджував Фуко, оскільки, якщо самопізнання гарантує істину, то воно нічого іншого, окрім безкінечного руху до неї, не може дати людині. Це питання потребує окремої уваги під час прочитання «Шляхів самопізнання».

Балей розрізняє роздуми над самим собою та егоцентризм. Він розглядає дитячий егоцентризм та егоцентризм пізнання. На думку вченого, егоцентризм не тільки не збігається із самопізнанням, але очевидно йому не сприяє [Baley, 1947, s. 8]. Філософ пише, щоб знати, якою є людина, потрібно лише спромогтися на децищу уваги та щирості. Водночас він не вважає пізнання самих себе легким і простим. Самопізнання передбачає докладання зусиль і майстерності. Це може означати, що зацікавленість у пізнанні себе передбачає зацікавленість у істині. Якщо людина буде твердити про знання себе, не покладаючись на надійні аргументи, це можуть бути хибні твердження.

Балей пропонує науковий метод самопізнання – інтроспекцію (внутрішній досвід). Цей метод вважав необхідним у психологічному дослідженні Твардовський [Воленський, 2025, с. 37]. Він був переконаний у існуванні того, що дається в інтроспекції [Твардовський, 2018, с. 567]. Балей пояснює, що метод інтроспекції практикують психологи, щоб вникнути у самих себе, проте цей метод може бути використаний кожним, хто прагне пізнати свою психіку аж до дна. Тим паче, що самі з собою ми перебуваємо завжди: «Приховані мрії, інтимні думки, дивні прагнення, хотіння, тривоги й упередження, яких би нам не довірив повністю навіть наш друг, для нас все це очевидне, коли йдеться про нас самих» [Baley, 1947, s. 11].

Подібно до Сократа, який пропонував у самопізнанні метафору дзеркала для вияву суттєвої подібності себе та інших, Балей описує пізнавальне коло, в якому людина пізнає інших, а потім через порівняння з ними – себе [Honcharenko, 2015, s. 96]. Такий підхід філософа до самопізнання дозволяє, на думку О. Панафідіної, наголосити не лише на спільності людської природи, але й на необхідності подолання природної для людей схильності зосереджувати увагу на самих собі та власній унікальності [Панафідіна, 2025, с. 17]. Я думаю, у пізнавальному колі людина віднаходить себе справжню. Вона

відкриває істину про себе, якою б вона не була. Ідею Г. Сковороди про вдивляння людини у себе та інших цікаво інтерпретує Т. Лютий: «Сковорода привчає до думки, що погляд на себе схожий на заглядання в Безодню. Точно так само варто вглядатися в обличчя кожної людини, а отже, і судити про неї не за зовнішніми рисами, а за порухами її Серця, визначаючи, яким воно є – вовчим чи сонячним» [Лютий, 2022, с. 387].

Балей як і Сократ наголошує на практичних перевагах самопізнання. Він їх конкретизує як розуміння справжнього завдання життя людини та раціональне визначення її життєвого плану. Вчений вважає, що самопізнання сприяє раціональному способу визначення відношення людини до суспільства, тому що так «ми отримаємо раціональну основу для міркувань про те, якого обов'язку в суспільстві ми маємо право добиватися, а що нам можуть віддати й довірити другі» [Baley, 1947, s. 13]. Тут теж помітна необхідність істини у пізнанні себе: якщо ретельне пізнання самого себе виявить, що людина схильна переоцінювати власну цінність, то вона легше погодиться з критикою інших. Хоч істина про себе може виявитись неприємною, важливо вчитися її пізнавати.

Для Балея важливий аналіз розглядуваних понять. Якщо для Сократа пізнати «себе» означає пізнати душу як суб'єкт дій людини, то для Балея пізнати «себе» означає пізнати власне фізичне та психічне «я», «самість», що створює психофізичну цілість. У цьому контексті вчений дотримується вимоги своєї школи ясно і точно аналізувати розглядувані поняття, а також здійснює спробу вирішити порушене Декартом метафізичне питання взаємодії тіла і душі [Декарт, 2020, медитація VI]. Балей погоджується, що ми повинні у багатьох відношеннях розрізняти тіло і душу та навіть протиставляти їх одне одному, втім, визнає, що «складно повністю одне від одного відділити» [Baley, 1947, s. 17]. Він наводить численні приклади, які доводять зв'язок тіла і душі, й вважає, що як йдеться про наше фізичне «я», так само можна говорити про «психофізичну самість» [Baley, 1947, s. 17].

Помітно, що Балей суголосно Сократу пропагує культуру себе, а не розвиток здібностей і вмінь. Балея турбує не психологічне знання його читачів саме по собі, а те, як вони можуть його використати у пізнанні самих себе. Він стверджує, що, залишаючи філософії вирішення складного питання про те, у чому полягає сутність нашої душі, чим є та тривала основа, яка несе наше психічне життя, психологія обмежується дослідженням самого цього психічного життя. Втім це не означає, що пізнання самого себе можна звести до дослідження психології. Хоча психологічне знання корисне та необхідне для самопізнання, але психологія і знання про себе не є тотожними, оскільки самопізнання полягає у пізнанні власної особистості [Baley, 1947, s. 19].

Балей намагається дати наукове визначення особистості. Він погоджується з В. Штерном, що особистість – це багатоедність, яка існує як своєрідна структура, окремі елементи якої складають духовну сутність людини [Baley, 1947, s. 21]. Суттєвими ознаками особистості Балей визначає саморефлексію та неповторність. Вчений розрізняє актуальну та ідеальну особистість: «Ідеальна особистість є ідеальним взірцем певного типу, з яким дана особа ніколи

не може зрівнятися, втім, до якого може зрівнятися у розвитку» [Baley, 1947, s. 22]. Видається, таким розрізненням Бaley вводить до науки Сократову турботу людини про себе, щоб та стала якомога кращою і розумнішою. Для цього людина потребує певного взірця. Цікаві порівняння у цьому контексті пропонує О. Панафідіна, звертаючи увагу на дві можливості, які пропонує для формування ідеальної особистості Бaley: 1) формування моделі, за якою має самостійно розвиватись особистість на підставі самопізнання; та 2) пошук живої чи ідеалізованої моделі, на яку може орієнтуватись особистість на підставі самопізнання. Дослідниця вважає, що Бaley надає перевагу першій можливості, оскільки наслідування – це перехідна фаза для молодшої людини, яка має в подальшому все ж бути здатною йти власним шляхом у житті. Подібні можливості для людини О. Панафідіна виявляє також у філософії І. Канта, який наполягав на виході людини зі стану неповноліття завдяки мужності користуватись власним розумом. Кант також не вважав наслідування сприятливим для становлення людини, оскільки так вона продовжуватиме ступати за думками інших, а не йтиме власними ногами по землі досвіду хоч і непевною ходою [Панафідіна, 2025, с. 16].

На думку Бaley, у пізнанні себе людина не може оминати визначення свого відношення до життя. Без нитки, яка б її єднала з цілістю буття, вона б погано почувалася. Термін «життя» філософ використовує у широкому значенні та тлумачить як реальність, що впливає на долю людини. Бaley вдається до іронії Сократа, говорячи читачам, що відсутність у них наміру бути філософом не означає, що вони ним не можуть стати. Він натякає їм, що філософом може бути будь-хто. Не обов'язково мати довершені філософські погляди, щоб жити філософським життям. Обов'язково шукати істину для неї самої, а не для заспокоєння потреб власної природи.

У визначенні самопізнання одним із «вічних» завдань людства, яке воно ніколи не зможе вирішити цілком, та попри це не відмовиться від цих зусиль, Бaley вбачає достатню умову для вдосконалення людської особистості. Турбота про себе вимагає дослідження себе. Звідси випливає, що людина не обирає між мудрістю та істиною, адже у самопізнанні вона відкриває правду про себе та світ.

Отже, помітно, що праця Бaley «Шляхи самопізнання» є прикладом філософії, в якій, з одного боку, є прагнення до істини, а з іншого – спрямування до кращого життя. Навіть якщо видається, що вчений акцентує увагу на ясності та обґрунтованості проблеми самопізнання, він все одно вирішує питання її практичного значення в житті людини. Згідно з Балеєм, самопізнання може відбуватися лише завдяки прихильності до істини. Хоч результат, якого може досягти людина, пізнаючи саму себе, буде відносно скромний, однак і його достатньо, щоб вдосконалити власну особистість.

**Список використаних джерел**

1. Адо П. Філософія як спосіб життя / пер. з франц. О. Йосипенко. Київ : Новий Акрополь, 2020. 305 с.
2. Воленський Я. Степан Балей про психологію та її метод / пер. з польс. А. Синиці, ред. О. Гончаренко. *Вісник Львівського університету. Серія філософські науки*. 2025. Вип. 32, ч. 1. С. 36–44. DOI: <http://doi.org/10.30970/vps.2025.3201.03>.
3. Декарт Р. Медитації про першу філософію, в яких доведено існування Бога й відмінність людської душі від тіла / пер. з фр., лат. О. Хоми. *Рене Декарт. Метафізичні твори*. Харків : Фоліо, 2020. С. 99–164.
4. Капуччіно К. Сократ. *Історія філософії. Античність та Середньовіччя* / за ред. У. Еко та Р. Федріги ; пер. з іт. О. В. Сминтини та ін. Харків : Фоліо, 2024. С. 88–89.
5. Лютий Т. Сковорода. Самовладання. Київ : Темпора, 2022. 632 с.
6. Панафідіна О. С. Балей і філософія самопізнання: паралелі з І. Кантом. *Вісник Львівського університету. Серія філософські науки*. 2025. Вип. 32, ч. 1. С. 7–22. DOI: <http://doi.org/10.30970/vps.2025.3201.01>.
7. Платон. Апологія Сократа / пер. з давньогр. Й. Кобіва. *Платон. Діалоги*. Київ : Основи. 1999. С. 20–41.
8. Сковорода Г. Нарцис. Розмова про те: пізнай себе. *Г. Сковорода. Пізнай в собі людину* / пер. М. Кашуба; пер. поезії В. Войтович. Львів : Світ, 1995. С. 63–104.
9. Твардовський К. Про психологію, її предмет, завдання, метод, відношення до інших наук та про її розвиток / пер. з польс. О. Гончаренко. *К. Твардовський. Вибрані твори*. Харків : Фоліо, 2018. С. 546–609.
10. Baley S. Drogi samopoznania. Kraków : Wiedza – Zawód – Kultura, 1947. 178 s.
11. Brożek A. Analiza i konstrukcja. O metodach badania pojęć w Szkole Lwowsko-Warszawskiej. Kraków : Copernicus Center Press, 2020. 241 s.
12. Dąmbska I. Czterdzieści lat filozofii we Lwowie 1898–1938. *Przegląd Filozoficzny*. 1948. R. XLIV, z. 1–3. S. 14–25.
13. Honcharenko O. Koncepcja samopoznania Stefana Baleya. *Studia z Historii Filozofii*. 2015. T. 6, No. 4. S. 85–98. DOI: <https://doi.org/10.12775/szhf.2015.050>.
14. Foucault M. Technologies of the Self. Lectures at University of Vermont Oct. 1982. *M. Foucault. Technologies of the Self*. Amherst : University of Massachusetts Press, 1988. P. 16–49. URL: <https://foucault.info/documents/foucault.technologiesOfSelf.en/>.
15. Sellars J. What is philosophy as a way of life? *Parrhesia*. 2017. Vol. 28. P. 40–56. URL: [https://www.parrhesiajournal.org/parrhesia28/parrhesia28\\_sellars.pdf](https://www.parrhesiajournal.org/parrhesia28/parrhesia28_sellars.pdf).
16. Twardowski K. Autobiografia. *K. Twardowski. Myśl, mowa i czyn*. Kraków : Copernicus Center Press, 2014. Część II. S. 35–49.
17. Woleński J. Filozoficzna Szkoła Lwowsko-Warszawska. Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1985. 348 s.

**References**

- Baley, S. (1947). *Drogi samopoznania*. Kraków: Wiedza – Zawód – Kultura.
- Brożek, A. (2020). *Analiza i konstrukcja. O metodach badania pojęć w Szkole Lwowsko-Warszawskiej*. Kraków: Copernicus Center Press.

- Capuccino, C. (2024). Socrat [Socrates]. In U. Eco, & R. Fedriga (eds.), *Istoriia filosofii. Antychnist ta Serednovichchia* [History of philosophy. Antiquity and the Middle Ages] (pp. 88–89) / transl. from Italian by O. Smyntyna et al. Kharkiv: Folio. (In Ukrainian).
- Dąmbaska, I. (1948). Czterdzieści lat filozofii we Lwowie 1898–1938. *Przegląd Filozoficzny*, 44(1–3), 14–25.
- Descartes, R. (2020). Medytatsii pro pershu filosofiiu, v yakykh dovedeno isnuvannia Boha y vidminnist liudskoi dushi vid tila [Meditations on First Philosophy, in which the existence of God and the immortality of the soul are demonstrated] / transl. from French, Latin by O. Khoma. In René Descartes, *Metafizychni tvory* [Metaphysical works] (pp. 99–164). Kharkiv: Folio, 2020. (In Ukrainian).
- Foucault, M. (1988). Technologies of the Self. Lectures at University of Vermont Oct. 1982. In M. Foucault, *Technologies of the Self* (pp. 16–49). Amherst: University of Massachusetts Press, 1988. P. 16–49. URL: <https://foucault.info/documents/foucault.technologiesOfSelf.en/>.
- Hadot, P. (2020). Filosofiia yak sposib zhyttia [Philosophy as a Way of Life]. Kyiv: Novyi Akropol. (In Ukrainian).
- Honcharenko, O. (2015). Koncepcja samopoznania Stefana Baleya. *Studia z Historii Filozofii*, 6(4), 85–98. <https://doi.org/10.12775/szhf.2015.050>
- Liutyi, T. (2022). Skovoroda. Samovladannia [Skovoroda. Self-possession]. Kyiv: Tempora. (In Ukrainian).
- Panafidina, O. (2025). S. Balei i filosofiia samopiznannia: paraleli z I. Kantom [S. Balei and the Philosophy of Self-Knowledge: Parallels with I. Kant]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii Filozofski nauky*, 32(1), 7–22. (In Ukrainian). <http://doi.org/10.30970/vps.2025.3201.01>
- Plato. (1999). Apolohiia Sokrata [The Apology of Socrates] / translated from ancient Greek by Y. Kobiv. In Plato, *Dialogy* [Dialogues] (pp. 20–41). Kyiv: Osnovy. (In Ukrainian).
- Sellers, J. (2017). What is philosophy as a way of life? *Parrhesia*, 28, 40–56. [https://www.parrhesiajournal.org/parrhesia28/parrhesia28\\_sellers.pdf](https://www.parrhesiajournal.org/parrhesia28/parrhesia28_sellers.pdf)
- Skovoroda, H. (1995). Nartsys. Rozмова pro te: piznai sebe [Narcissus. The Conversation Is about: Know Yourself]. In H. Skovoroda, *Piznai v sobi liudynu* [Cognize the Person within Yourself] (pp. 63–104) / transl. by M. Kashuba; poetry transl. V. Voitovych. Lviv: Svit, 1995. (In Ukrainian).
- Twardowski, K. (2014). Autobiografia. In K. Twardowski, *Myśl, mowa i czyn*. Część II (S. 35–49). Kraków: Copernicus Center Press.
- Twardowski, K. (2018). Pro psykhologiiu, yii predmet, zavdannia, metod, vidnoshennia do inshykh nauk ta pro yii rozvytok [About Psychology, Its Subject, Tasks, Method, Relationship to Other Sciences, and Its Development] / transl. from Polish by O. Honcharenko. In K. Twardowski, *Vybrani tvory* [Selected Works] (pp. 546–609). Kharkiv: Folio, 2018. (In Ukrainian).
- Woleński, J. (1985). Filozoficzna Szkoła Lwowsko-Warszawska. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Woleński, J. (2025). Stepan Balei pro psykhologiiu ta yii metod [Stefan Balei on Psychology and Its Method] / transl. from Polish by A. Synytsia, ed. by O. Honcharenko. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii Filozofski nauky*, 32(1), 36–44. (In Ukrainian). <http://doi.org/10.30970/vps.2025.3201.03>

**AN ATTEMPT TO DEFINE STEPAN BALEI'S  
PHILOSOPHICAL CONCEPTION  
(Foreword to the translation of selected excerpts from  
Stepan Balei's work «Ways of Self-Knowledge»)**

**Olha Honcharenko**

*Bohdan Khmelnytskyi National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine,  
Department of Psychology, Pedagogy and Socio-Economic Disciplines  
Shevchenko Str., 46, Khmelnytskyi, 29000, Ukraine  
e-mail: olgegoncharenko@gmail.com  
ORCID ID 0000-0002-2710-6521*

This article attempts to define S. Balei's conception of philosophy based on an analysis of his work «Ways of Self-Knowledge» (1947). The starting point for the analysis is J. Sellars' distinction between two different ways of thinking about philosophy: the «scientific conception of philosophy» and the «humanistic conception of philosophy». Balei's work reveals a two-way connection between what Sellars calls the «scientific conception of philosophy» and the «humanistic conception of philosophy». It has been established that Balei's work «Ways of Self-Knowledge» is an example of philosophy in which, on the one hand, there is a striving for truth and, on the other hand, a striving for a better life. Even if it seems that Balei focuses on the clarity and validity of the problem of self-knowledge, he still addresses the question of its practical significance in human life. It has been proven that Balei's approach to philosophy was formed in the Lviv-Warsaw school under the influence of the Polish philosopher K. Twardowski, who considered philosophy not only the queen of the sciences, but also a guide to human life. Attention is drawn to Balei's focus on self-knowledge rather than self-care. It has been found that, in defining self-knowledge as the main condition for knowing the truth, Balei does not deny the possibility of a person improving themselves. According to Balei, self-knowledge can arise only through devotion to the truth. Although the result that a person can achieve by knowing themselves will be relatively modest, it is nevertheless sufficient to improve their personality. Balei's conception of philosophy is examined in the context of the philosophy of Socrates, H. Skovoroda, and the tradition of the Lviv-Warsaw School. The conclusion is made about Balei's commitment to philosophy as knowledge and wisdom. The form of his work is dialogical and inspired by Socrates' philosophy, while its content is closely related to the analytical tradition of the Lviv-Warsaw School.

*Keywords:* S. Balei, self-knowledge, Lviv-Warsaw School, philosophy.

Отримано / Received: 26.08.2025